

paard, $\frac{1}{2}$ st. ongezadeld paard, 4 penn. os of koei, 4 penn. pink of kalf 1 duit, veulen onder de twee jaar 2 penn. (zoogveulen niet) schaaap of varken 2 penn. (lammeren en baggelen vrij).

Van dit tarief was vrijgesteld Zijne Hoogheid — Stadhouders Prins Willem van Oranje —, soldaten en de ingezetenen van Amerongen, mits ze de Rijn niet passeerden (dus alleen als ze de dijk opgingen naar Wijk bij Duurstede). In 1811 werd echter alleen nog tol geheven van een wagen met twee paarden (2 stuivers), terwijl de jaaropbrengst aan pacht van deze tol toch altijd nog op 300 gulden geschat werd. Deze tol werd steeds voor zes jaren verpacht.

We keren nu weer terug naar de tegenwoordige tijd, waarin alle tollens verdwenen zijn. Wanneer dit heeft plaats gevonden, is mij niet bekend. Wel weet ik, dat naast de genoemde tollens, nog andere tollens bestaan hebben, en wel alleen in de vorige eeuw. Deze tollens waren een uitvloeisel uit de heerlijke rechten van de kasteelbezitters, die daarmede iets terug trachtten te krijgen van de onkosten, die zij moesten besteden aan het onderhoud van de door hun gebied lopende wegen. Maar ook ontstonden langs de hoofdweg verschillende zgn. rijkstollens, welke soms particuliere tollens waren geweest.

Zo waren er in Doorn twee tollens, welke in eigendom toebehoorden aan de kasteelbewoners van Huis Doorn. De eerste tol ontstond in 1822 aan de Dribergsestraatweg bij Berkenheuvel en de tweede enige tijd later aan de Amersfoortseweg ter plaatse waar nu nog het café 'het Tolhuis' staat. Niet-ingezetenen betaalden bij het passeren een stuiver. De tol aan de Hoofdstraat is circa 1855 door het rijk overgenomen, zodat de opbrengst ook aan het rijk ten goede kwam.

Leersum

Ook Leersum had zijn tollens, waarvan de oudste reeds in 1821 bestond en wel op de Hoofdstraat aan de grens van Amerongen. Het hierbij staande tolhuis is evenals de tol zelf, reeds vele jaren verdwenen. Deze tol stond tevens op de grens van de heerlijkheid Zuylestein, zodat deze waarschijnlijk tot die heerlijkheid behoord zal hebben. Even als de Doornse tol, zal hij later door het rijk zijn overgenomen. Aan het andere einde van de hoofdstraat, op de grens met de (toenmalige) gemeente Darhuizen, was in de eerste helft van de vorige eeuw eveneens een tol. De stichter hiervan is ongetwijfeld de heer van Broekhuizen geweest. Het oude tolhuis is thans nog aanwezig, zij het in geheel gemoderniseerde vorm.

Verder blijkt uit een topografische kaart van de provincie Utrecht uit 1850, dat toen eveneens tollens aanwezig waren in de Herensteege te Maarsbergen (tussen het station en het kasteel), aan de hoofdstraat te Amerongen, en één even oostelijk van het dorp Elst. Verder bestond nog steeds de Cothense tol.

Vrijwel al deze tollens zijn in 1900 opgeheven, nadat op 22 juli 1899 een wet werd afgekondigd tot opheffing van de rijkstollens. De meeste particuliere tollens volgden nog datzelfde jaar dit voorbeeld, of werden door de staat uitgekocht.

Zo bestaat er sindsdien geen enkele tolboom meer, die ons zou kunnen hinderen als we van het ene dorp naar het andere willen gaan. Slechts een enkele naam, zoals van café 'het Tolhuis' te Doorn, herinnert nog aan deze vroegere verkeersbelemmeringen.

FERDINAND HUYCK EN „DE DRIE RINGEN”

De heer E. Heupers heeft in de Amersfoortse Courant van 16 en 17 april 1957 artikelen gepubliceerd over de vroegere Soester dorpsheerberg „De Drie Ringen”, gelegen achter de Oude kerk, in de Kerkebuurt.

„De Drie Ringen” wordt beschreven door Jacob van Lennep, in zijn boek „Ferdinand Huyck”. Van Lennep die leefde van 1802 tot 1868, heeft zeer waarschijnlijk Soest bezocht, want hij beschrijft de omgeving en ligging van de oude pleisterplaats vrij nauwkeurig, constateert de heer Heupers.

„Andries de bekkensnijder kunnen wij gevoeglijk als een romanfiguur van de schrijver beschouwen, evenals de hoofdpersoon in het verhaal Ferdinand Huyck. Andries is zeer zeker niet het type van een Soester inwoner uit die dagen. Al zat het mes de Soesternaren van vroeger misschien wat los in de zak, zich op klaarlichte

dag met reizigers meten, kwam niet in hen op. Met kermis en andere gelegenheden, wanneer de gemoederen wat verhit waren, vocht men nog wel eens met het mes, doch zoals Van Lennep het beschrijft zeker niet," stelt de heer Heupers vast en hij gaat voort:

„De oude herberg, was de voornaamste pleisterplaats in Soest en bevond zich op de hoek van een driesprong, welke de hoofdstraat met een zijweg vormt", zo schrijft Van Lennep en in 1957 is het nog precies hetzelfde, ofschoon de herberg als dorps huis en als pleisterplaats in betekenis is achteruit gegaan. „De Drie Ringen" lag vroeger op een knooppunt van wegen, die liepen naar Utrecht, Naarden en Amersfoort en de nabij gelegen dorpen. De weg van Amersfoort naar Utrecht liep vroeger over Soest; de oude Utrechtseweg is hiervan nog een gedeelte.

Begrijpelijk is nu waarom de oude herberg „De Drie Ringen" zo'n belangrijke plaats innam, in het verkeer van die dagen en als pleisterplaats, voor reizigers en kooplieden, van bijzondere betekenis was.

Niet alleen was de herberg belangrijk voor de doortrekkende vreemdeling, ook in het dorpsleven nam zij een belangrijke plaats in. Hier troffen de boeren elkaar, wanneer er verkopingen of festiviteiten werden gehouden. De bekende Soester kermis, die op 19 oktober viel, is dikwijls in de Kerkebuurt gehouden. En de teerdagen van het Gild in „De Drie Ringen". In de oude Gildeboeken van 1682 tot 1914, wordt de oude herberg dikwijls genoemd.

In het midden van de vorige eeuw werd „De Drie Ringen" bewoond door Abraham van Herwaarden, die loodgieter, leidekker en herbergier was. Hij huwde met Marretje Ubbink, die hem vijf kinderen schonk: Hendrikus, Jan, Rijkje, Jacobus en Gerrit van Herwaarden. Als buurman had de familie Van Herwaarden de veldwachter Petrus Bosman. Tegenwoordig is dit pand eigendom van de hervormde diaconie te Dokkum en wordt het bewoond door mej. Van der Werff, de bejaarde voormalige vroedvrouw van de gemeente Soest. De familie Van Herwaarden stamt uit een oud Goois geslacht en vestigde zich na 1880 in Soest. Al was Abraham van Herwaarden ook herbergier, zijn hoofdberoep schijnt toch echter wel loodgieter en leidekker te zijn geweest.

Opmerkelijk is het oude uithangbord, dat nog steeds de zijgevel van de voormalige herberg siert. Het bord vertoont drie aaneengesloten ringen, met daaronder de naam „Gez. Van Herwaarden".

Van Lennep geeft in zijn boek „Ferdinand Huyck" aan, dat de herberg kenbaar was aan een vooruitstekend uithangbord van ijzer, rijkelijk van krul- en snijwerk voorzien, met als leuze een geschilderde zwaan, met het onderschrift: „vrij wijn en meé".

Overigens is het wel merkwaardig, dat in 1784 reeds van een herberg „De Swaan" gewag wordt gemaakt. In de gildeboeken wordt door de secretaris genoeteerd onder „de Uijtgaaf en den Ontfang Anno 1784 bij Gijsbert Alberse Broek Casteleijn in de Tuet tot Zoest in „de Swaan". In hetzelfde jaar wordt hij „weerd" in de herberg „De Drie Ringen" genoemd.

Het lijkt m.i. onwaarschijnlijk dat de herberg „De Drie Ringen" een zwaan als uithangbord voerde in die dagen, doch het is natuurlijk best mogelijk. Of is het Jacob van Lennep, die hier aan zijn fantasie de vrije loop laat?

Daverde tot voor kort het snelverkeer langs de oude pleisterplaats in de Kerkebuurt, nu de Torenstraat is verbreed en door het verkeer in beide richtingen wordt bereden, is de rust op dit unieke plekje in Soest teruggekeerd.

Dit stukje oud Soest, zou nog aantrekkelijker gemaakt kunnen worden, wanneer men de oude herberg en het aangrenzende gemeentehuis liet restaureren en herstellen in de oude trant. De omgeving leent zich er met haar oude lindeboom en pomp bijzonder goed voor.

Het oude centrum van ons dorp is gelukkig behouden gebleven en nog niet opgeofferd aan het verkeer of de vernieuwingsroes, die alles wat oud en lelijk was, maar afbrak en opruimde.

Misschien bestaat de mogelijkheid in de toekomst „De Drie Ringen" en het gemeentehuis een waardige bestemming te geven en ik denk hierbij aan een dorps huis, waar vergaderingen zouden gehouden kunnen worden. Of is de oude herberg „De Drie Ringen" toch te oud voor dit doel en past zij niet meer in ons dynamisch leven, waar de oude levensgemeenschappen hebben afgedaan?